

AKTUELT

"Jeg var fremmed ..."

Kan kirken si noe i møte med dagens innvandrings- og flyktningpolitikk?

BISKOP EMERITUS TOR B. JØRGENSEN

biskoptorb@gmail.com

"Jeg var fremmed og dere tok imot meg"

"Jeg var fremmed og dere tok imot meg" er kjente ord fra domscenen i Matteus 25. Gjestfrihet overfor fremmede har siden den første kristne tid vært et av de viktige kjennetegnene ved det å tilhøre "vegen". De "utenfor" og de "utenfra" har alltid vært velkomne inn – til trygghet og fellesskap. I et kristent verdiunivers kjenner omsorg og medmenneskelighet ingen grenser. Her gjøres ikke forskjell på folk. Gjestfriheten begrenses ikke til egen familie, kultur eller religion. "Hvem er min neste?" eller kanskje tettere på det greske *plesion* (nære): "Hvem er min nabo?" spurte en lovkyndig, og Jesus svarte med den oppsiktsvekkende lignelsen om den barmhjertige samaritan (Luk 10). Kombinasjonen av de to ordene barmhjertig og samaritan er i sin opprinnelige kontekst svært provoserende. Vi hører det ikke slik i dag. Men det er altså den fremmede, urene og vantro som Jesus framstiller som den ideelle naboen og dermed et sant medmenneske. Det er den kristne grunnfortellingen om nestekjærlighet og medmenneskelighet. Det handler både om å se og om å gjøre. Som det uttrykkes så vakkert i et nytt liturgisk ledd: "Hjelp oss å høre det rop du har hørt, og se den nød du har sett, og å elske vår neste som oss selv!"

Hva betyr denne provoserende erkjennelsen for Den norske kirke i dag? "I dag" har en aktuell side. Denne artikkelen dreier seg om dagens innvandrings- og flyktningpolitikk. Den er et slags case-studie av en diskusjon som utspant seg høsten 2015 og våren 2016 i forbindelse med høringen til regjeringens dokument "Innstramminger II". Norges første innvandrings- og inkluderingsminister irettesatte kirkens biskoper for deres kritiske kommentarer til flere av høringens konkrete forslag. Jeg var selv på veg ut av bispegjerningen i Sør-Hålogaland og deltok ikke i høringsrunden. Men jeg har både før og etter vært engasjert i flyktning- og innvandringssaker.

Tidsskrift for Praktisk Teologi har bedt meg reflektere over mine erfaringer og min forståelse av kirkas rolle i det politiske landskapet med fokus nettopp på innvandrings- og flyktningpolitikken. Disse refleksjonene drar med seg både historiske perspektiver og teologiske posisjoner, ikke minst når det gjelder synet på Den norske kirke som folkekirke. Kan en kirke som ønsker å være en kirke "for alt folket", være en tydelig og aktiv aktør i et vanskelig politisk felt som nettopp innvandrings- og flyktningsspørsmål? Mitt svar er, antakeligvis ikke oppsiktsvekkende, et ja. Men hvordan er egentlig den indre sammen-

hengen mellom høringsuttalelser og offentlige markeringer på den ene siden, og kirkens forkyndelse på den andre? Avslutningsvis vil vi si noe mer om akkurat denne utfordringen.

En høring, en statsråd og landets biskoper Innstramminger II og bispedømmene som høringsinstans

Landets første innvandrings- og integreringsminister, Sylvi Listhaug, utnevnt 16. desember 2015, tilhører Fremskrittspartiet som ofte blir betegnet som det mest innvandrings-skeptiske partiet i Norge. 2015 var et viktig innvandrings-politisk år. Da ble Europa og Norge rammet av den største innvandringsbølgen siden 2. verdenskrig, ikke minst på grunn av krigen i Syria. Det ble vedtatt en innstrammingspakke på høsten, og den ferske innvandringsministeren sendte 29. desember 2015 ut høringsnotatet "Endringer i utlendingslovgivningen (Innstramminger II)" med høringsfrist 9. februar 2016. Bispedømmene, "11 stykker" som det sto, var høringsinstanser. Det ble avgitt ni hørings-svar fra biskopene, noen sammen med bispedømmerådet. Svarene var entydige og i noen grad samordnet i sin kritikk av enkelte endringsforslag.

"Høringsrefs" fra egen biskop

Det spennende og historisk interessant var at statsråden tok til gjemåle i media, og da spesielt mot "sin egen" biskop i Møre, Ingeborg Midttømme. Foranledningen var at VG hadde presentert Midttømmes hørings-svar som en "høringsrefs". Listhaug tok til motmæle, blant annet i VG og så i Vårt Land den 6. februar, altså til og med før høringsfristen var ute! Listhaug spør om biskopene virkelig mener at alle skal få asyl – også de som kommer for å søke "velferd", altså et bedre og tryggere liv enn det de har og kan få i eget hjemland? Etter min kjennskap til feltet gjennom mange år har ingen kirkelige instanser og talspersoner noen gang talt for en slik åpen asylpolitikk. Men kirka, og biskopene i sine hørings-svar, har konsekvent vært opptatt av at Norge skal oppfylle sine anerkjente forpliktelser og følge gjeldende internasjonalt regelverk. I flere av de biskoppelige hørings-svarene ble det pekt på at Norge bør bevare sitt omdømme som en pådriver og et forbilde i internasjonalt flykt-

ningarbeid, og innenfor det etablerte juridiske rammeverket.

En statsråd om toregimentslære og sinnelags- og konsekvensetikk

Er vi nå midt inne i en vanskelig politisk diskusjon hvor kirkelige instanser ikke bør mene noe? Det ser ut som statsråden har en slik forståelse i et eget innlegg i Vårt Land samme dag som oppslaget. Hun viser blant annet til den lutherske "toregimentslæren" og påpeker, for så vidt riktig nok, at denne læren gir kirken en annen rolle og et annet ansvar enn det politikerne har. Hun anser seg selv som et ansvarlig, kristent menneske, et medlem i folkekirka og tenker ut fra det. Men hun har i tillegg ansvaret for å vurdere de politiske konsekvensene av de vedtak som blir fattet til enhver tid. Og her slipper kirka for billig unna. Hun mener at kirka bare tenker sinnelagsetisk, mens hun som politiker er tvunget til å tenke konsekvensetisk. Hun må ta hensyn til "velferd, arbeidsmarked og ressurs til integrering". Det behøver ikke kirka. Derfor har kirka, etter hennes mening, heller egentlig ikke rett til å kritisere regjeringens innvandringspolitikk. Skal den gjøre det, må den samtidig si noe om de politiske konsekvensene.

"Verdens strengeste innvandringspolitikk"?

Det er ikke vanskelig å se at en statsråd har et spesielt ansvar. Ukontrollert innvandring til "verdens lykkeligste land", som Norge nylig er blitt kåret til, vil kunne få uante konsekvenser. Men er det riktig, som Sylvi Listhaugs partifelle og innvandringspolitiske talsmann Mazyar Keshvari sa ifølge NRK i november 2016, at det er "helt nødvendig at [Norges innvandringspolitikk] framstår som verdens strengeste". Er det virkelig slik? FrP-politikere kan selvsagt mene at det er en nødvendig konsekvens av den økonomiske fordelings- og forvaltningspolitikken, inklusive skatte- og finanspolitikken som FrP framholder som den beste. Men det finnes andre politiske modeller som vil kunne møte sosiale utfordringer, inklusiv flere "fremmede", på andre måter. Slike grunnleggende økonomiske og sosialpolitiske løsningsmodeller kan kirkas folk ha synspunkter på, slik undertegnede gjorde det i et BM-foredrag i januar 2015, men i forhold til re-

gjeringsens innvandringspolitiske tiltakspakke var det ikke det høringsnotatet spurte om. Det er det tross alt politikernes ansvar å finne ut av, med utgangspunkt i eget politisk grunnsyn. Mens kirka kan og må peke på vårt medmenneskelige ansvar, inklusiv de konsekvensene forslagene ville kunne få for sårbare enkeltmennesker og grupper av medmennesker – og Norges moralsk og etiske omdømme og innflytelse.

Spenningen mellom hensyn, de humanitære og de innvandringspolitiske

Her spiller spesielt en formulering i utlendingsloven en viktig rolle, nemlig paragraf 38: "Det kan gis oppholdstillatelse selv om de øvrige vilkårene i loven ikke er oppfylt, dersom det foreligger sterke menneskelige hensyn eller utlendingen har særlig tilknytning til riket." Denne prinsipielle innrømmelsen av at det kan gis opphold på "humanitært grunnlag", er et viktig nestekjærlighetens og medmenneskelighetens signal. Ut fra kjennskap til et etter hvert betydelig antall asylsøkersaker har det slått meg at ikke minst engasjerte idealister i våre menigheter og organisasjoner har regnet med at nettopp "den fremmede" de kjenner og kjemper for i sin lokale sammenheng, må få opphold på dette grunnlaget. Men avgjørelser i appellinstansen, Utlendingsnemnda (UNE) og også i domstolene, viser at dette nåløyet etter hvert er blitt mindre og mindre. Det heter da også i lovens tekst: "Ved vurdering av om tillatelse skal gis, kan det legges vekt på innvandringsregulerende hensyn, ..." Utfordringen i dagens situasjon er at disse hensyn synes å tillegges stadig større vekt.

Hva ser vi, og hva gjør vi?

Kirkemøtet i april 2015 så den humanitære katastrofen som flyktningene over Middelhavet og spesielt fra Syria representerte, og ba norske myndigheter om å ta i mot 10.000 syriske flyktninger over to år i uttalelsen "Styrk den humanitære innsatsen for syriske flyktninger". Menigheten i Kirkenes så høsten 2015 at norske myndigheter ikke ville gi de syklende asylsøkerne som kom over grensa fra Russland, skikkelig behandling, og sto opp for deres rettigheter. Media minner oss stadig om personlige tragedier ved oppsplitting av familier og hjemsendelse av ung-

dom. Noen kjenner mennesker som ikke har noe land å returnere til, enten fordi Norge ikke har returavtale med deres hjemland, eller fordi de ikke kan få gyldige papirer. Mange bare forsvinner under radaren i et liv uten rettigheter og muligheter her i verdens beste land, uten personnummer, uten arbeid og uten adresse. Jeg kjenner personlig mange slike skjebner etter at jeg som pensjonist er blitt involvert i en liten organisasjon som kaller seg "Mennesker i Limbo".

Konvertitter

I mange menigheter er det konvertitter, gjerne muslimer som blir kristne mens de er her i landet – ofte etter at de har fått avslag på sin asylsøknad av UDI(Utlendingsdirektoratet), og nå håper på velvillig behandling i UNE(Utlendingsnemnda). De fleste av dem viser seg å komme fra Iran eller Afghanistan. Når de får endelig avslag, skyldes det som regel enten at de ikke blir ansett som troverdige troende, eller at våre myndigheter anser det som lite sannsynlig at de vil bli utsatt for forfølgelse når de returnerer.

Troverdighetsvurderingen går ikke bare på om en faktisk er blitt en troende kristen, men også om det hefter andre forhold ved vedkommendes forklaringshistorie overfor norske myndigheter, som kirkelige medarbeidere og støttegrupper ofte ikke kjenner til. Mens risikovurderingen gjerne bygger på den forutsetning at det går an å leve med kristen tro i et muslimsk land hvis en bare tar nødvendige hensyn til den religiøse, kulturelle og politiske konteksten i landet asylsøkeren kommer hjem til. Her droppes lett alle hensyn til religionsfrihet og yringsfrihet, som ellers er store ord i vårt verdiunivers. Det ubehagelige ved mange av de sakene lokale menigheter kan bli involvert i, og som kirkeledere ofte står opp for, er følelsen av at det egentlig er de "innvandringsregulerende hensyn" som trumfer mange andre forhold.

Likegyldighetens fare

Kan og skal kirka tie? Jeg får av og til en følelse at vi står overfor noe av den samme utfordringen som den kjente, tyske motstandspresten, Martin Niemöller (1892–1984) som selv ble sendt i fengsel allerede i 1937 fordi han talte mot en utvikling i sitt samfunn, som svært få så, har satt

ord på i sitt kjente dikt ”Likegyldighet”, etter si-
gende formulert etter et gjenbesøk i konsentra-
sjonsleiren i Dachau i 1946:

Først tok de kommunistene / men jeg brydde
meg ikke / for jeg var ikke kommunist.
Så tok de sosialdemokratene / men jeg brydde
meg ikke / for jeg var ikke sosialdemokrat.
Deretter tok de fagforeningsfolkene / men jeg
brydde meg ikke / for jeg var ikke fagfore-
ningsmann.
Til slutt tok de meg. Men da var det ingen
igjen til å bry seg.

Selvsagt er vi ikke noe sted i nærheten av nazifi-
seringen av vårt samfunn, slik Tyskland opplev-
de i 30-åra. Men det politiske kravet om at kirka
ikke skal uttale seg og ikke blande seg inn i det
politikerne driver med, har en strukturell likhet
med det Niemöller opplevde. Hadde en samlet
tysk kirkelighet talt og handlet mot nasjonalso-
sialistenes behandling av ”de fremmede” allere-
de fra første stund, ville kanskje utviklingen i
Tyskland blitt en annen. De som så og talte, ble
tvunget til taushet. Hos oss dreier det seg ikke
om trusler og tvang. Men i Niemöllers erfaring
ligger det en mer generell erkjennelse av at kir-
ka har plikt til å være en kritisk røst i samfunnet,
en stemme for dem som ikke har noen stemme,
en røst for dem som ikke blir hørt, for dem som
kommer utenfra, en røst for ”de fremmede”.

Frykten for framtida og frykten for islam

Statsråd Listhaug ga ved flere anledninger i dis-
kusjonene høsten 2015 og våren 2016 uttrykk
for at hun var alvorlig bekymret for sine barns
framtid. Det dreier seg først og fremst om de vil-
le kunne nyte godt av de samme velferdsgodene
som vi i dag har. Jo flere eldre og støtteberettig-
ede vi får i samfunnet, desto mer stress blir det
mot våre rause velferdsordninger. Framtidsfryk-
tens logikk er ikke ukjent. Dommedagsforestil-
linger i en eller annen form har preget mange
epoker og mange slektsledd. Jeg er vokst opp i
den kalde krigens dager, med frykten for atom-
krigens ragnarokk. Men mye historie forteller at
det kan gå annerledes enn en frykter. Sosiale
spenninger og økonomiske motsetninger har i
vårt lands historie vært løst der vi har hatt politi-
kere som har innsett at vi i fellesskap kan og må
finne løsninger på vår fordelings- og forvalt-

ningspolitikk tuftet på solidaritet, medmennes-
kelighet og nestekjærlighet.

Frykten for islam

En annen dimensjon i framtidsfrykten er en kon-
sekvens av nye fremmedes ankomst til Norge,
mange fra land og kulturer hvor islam står
sterkt. Der er verdigrunnlaget et annet enn de
verdiene vi i dag forstår som ”vår kristne og hu-
manistiske arv”. Norge er et åpent og demokra-
tisk samfunn som bygger på likeverd og men-
neskerettigheter som ytringsfrihet og religions-
frihet. I et muslimsk samfunnsetos slik dette
praktiseres i mange muslimske majoritetsland,
er respekten for menneskerettighetene svakt ut-
viklet. Det gjelder nettopp kjerneverdier som li-
keverd mellom kjønnene, ytringsfrihet og reli-
gionsfrihet.

Det vet kirken mye om gjennom utstrakt mi-
sjonsarbeid og internasjonalt, økumenisk kirke-
lig fellesskap. Vi vet mye om undertrykkelse og
marginalisering av gamle kirkesamfunn i Midt-
østen. Vi vet mye om intens kamp mot konverte-
ring og om forfølgelse av kristne, og om mot-
stand mot andre religiøse uttrykk i det offentlige
rom enn det som er landets utgave av muslimsk
tradisjon.

Trosfrihet

Da jeg var generalsekretær i NMS (1992–1999),
opplevde jeg disse utfordringene på nært hold,
både i muslimske majoritetsland og i land hvor
muslimer er en aktiv minoritet. Senere har kon-
fliktene og krigene i gamle islamske områder,
framveksten av organisasjoner og islamistiske
hegemoni- og terrorbevegelser, næret av apoka-
lyptisk forestillinger som i IS, nørt opp under
frykten for islam. Det er ingen grunn til å være
naiv. For min egen del er ett hovedspørsmål blitt
viktig når jeg møter muslimer i debatter og ven-
nelag: Om de anerkjenner at muslimer som blir
kristne, fritt kan forlate islam – ikke bare i Nor-
ge hvor en gjerne refererer til den islamske dyd
å vise respekt for lovene i det landet en befinner
seg, men også i islamske majoritetsland. Svare-
ne har dessverre ikke alltid vært like avklarte og
entydige som jeg skulle ønske. Muslimer står
åpenbart overfor utfordringer i å tilpasse seg
våre samfunnsideal!

Endringskrafta i vårt samfunn hindrer islam i å bli den 11. landeplage. Men jeg er ikke i tvil. Slik tilpasning vil skje. Det er langt mer sannsynlig enn en islamisering av det norske samfunnet. Jeg har stor tro på de verdiene, institusjonene og det velferdssamfunnet vi har utviklet. Kraften i det menneskesynet og det åpne, demokratiske samfunnet som vi i dag er en del av, vil vise seg å være bærekraftig. Jeg har stor tro på påvirknings- og endringskraften fra vårt samfunn overfor den muslimske andelen av den norske befolkning – over tid. Når vi nå ser en ny, ung, norskfødt generasjon av muslimer gjøre seg gjeldende i den offentlige debatten, ser vi spor av denne utviklingen. Vi ser et stort mangfold, men også samling om de grunnleggende verdiene vi bygger på. Hege Storhaugs islamfortelling i opplagssuksessen "Islam – den ellefte landeplage" er langt fra den eneste fortellingen om moderne islam i en norsk og europeisk kontekst. Min tese er heller at brorparten av muslimer vil tilhøre moderate og integrerte muslimer som også vil bli en viktig ressurs for å bevare våre samfunnsidealene og delta som aktive samfunnsborgere.

Kirkelig endringserfaring

Vi må heller ikke glemme vår egen historie. Vår generelle kristne arv, men også vår spesifikke lutherske del av den, er interessant ikke minst nå i dette reformasjonsjubileumsåret. Luther var ingen tilhenger av religionsfrihet i vår moderne forstand av ordet. Han så etter hvert på paven som Anti-Krist, ikke bare som en billedlig metafor for alvoret i pavens motstand mot evangeliet, men som en personbeskrivende virkelighet. Jøder, "tyrkere" (les: muslimer) og etter hvert også hans protestantiske, teologiske motstandere ble satt inn i det store apokalyptiske endetidsdramaet som Djevelens motkrefter mot evangeliet. Det dansk-norske riket var på 1600- og 1700-tallet et stramt konfesjoneltreligiøst rike som ikke sto langt tilbake for islamsk statstenkning. Lovene reflekterte et gammeltestamentlig strafferegime. Religiøs kontroll, inkludert strenge regler for religionsutøvelse, var ikke bare akseptert av kirka, men kirka var selv en aktiv aktør. Prestene var kongens embetsmenn og fanebærere for den lutherske monokulturen. Og det ble religionskriker av det. Europa fram til ca. 1650 var i flere

tiår herjet av stadige "korstog" mellom fyrster som tilhørte forskjellige konfesjoner som så på seg selv som forsvarere av den ene og avgjørende guddommelige sannheten.

Vegen til et liberalt demokrati slik vi har det i dag, har vært lang, og kirka har på ingen måte vært en entydig pådriver i de demokratiserende, liberaliserende prosessene. Motstanden mot så vel parlamentarismen i 1883/84 og kvinneemansipasjon rundt århundreskiftet hadde tunge kirkelige aktører med tunge teologiske argumenter. I dag ser vi på dette med undring. Samtidig er det fullt mulig å se denne utviklingen som uttrykk for idealer og verdier knyttet nettopp til et kristent verdiunivers. Ville det ha vært mulig å utvikle et moderne menneskeverds- og menneskerettighetssyn uten en kristen verdilinjé? Det kan nok gis forskjellige svar på dette spørsmålet, men jeg ser i alle fall en slik sammenheng. På samme måte ser vi moderate og progressive muslimer finne grunnlag for anerkjennelse av og aktiv støtte til våre liberale menneskerettighetsverdier i sitt eget religiøse verdiunivers. Våre erfaringer åpner porten for deres deltakelse i et felles prosjekt for medmenneskelighet.

En kritisk folkekirke for alle

Sylvi Listhaug har gitt uttrykk for bekymring for Den norske kirke som folkekirke – fordi den er blitt så "politisert" og "venstrevridd". Hun mener at det å være folkekirke betyr at Den norske kirke skal være en kirke hvor alle kan kjenne seg hjemme. Det siste er jeg enig i. Men betyr det at Den norske kirke nettopp som folkekirke må være en moralsk minste multiplums røst i samfunnsdebatten? Jeg liker begrepet folkekirke, både politisk og teologisk. Men for meg betyr det å holde fast på kirka som en kritisk røst i samfunnet. Å være folkekirke er et ambisiøst kirkeprosjekt hvor vi i åpenhet erkjenner at vi kan forstå virkeligheten forskjellig og la meningene om verdier og konkretiseringer brytes, men hvor en opplevelse av identiteten holder det hele sammen. Og den identiteten dreier seg om kirkas sentrum: Jesus Kristus. Han er kirkas blikkfeste som "troens opphavsmann og fullender" (Hebr 12). Kirka har derfor en klar erkjennelse av retning: Vi er på veg mot en ny tid da Kristus skal komme igjen og "gjøre alle ting

nye" (Åp 21). Da han skal bli "alt i alle" (Ef 1), og hele skaperverket skal forløses (Rom 8). Kirkas budskap og dens nærvær i verden angår derfor alle. Kirka er der for alle.

Det handler om en skjult virkningskraft som ofte vil framtre i tvetydighet og i mangfold. Det er en kirke som er som sennepsfrøet som blir et uoversiktlig, tett og grenseløst buskas, som kan skjule de truede og sårbare småfuglene så de kan bygge sine reder i trygghet – eller som surdeigen som oppløser seg i brøddeigen og får den til å ese for så å kunne brukes igjen i stadig nye bakverk. I disse lignelsene fra Matteusevangeliet (kap 13) ligger en ekklesiologisk hemmelig skatt skjult om hvordan Guds rike er innvevd i den alminnelige historie. I dette ligger det både en håpsdimensjon: En gang skal sannheten, rettferdigheten og livet seire i all sin fullhet – og en handlingsdimensjon: Dette budskapet skal forkynnes og operasjonaliseres i historien uten at det alltid er like lett å skille, slik ugresset får vokse sammen med hveten, for å bruke det tredje bildet fra Matt 13. Dette henger igjen sammen med en grunnsannhet som Paulus viser til i den kjente kjærlighetshymnen i 1 Kor 13: Vi erkjenner og forstår stykkevis fordi vår innsikt fortsatt ikke er fullkommen, heller ikke vår kjærlighet.

Kritisk og skapende spenning

Men troen, kjærligheten og håpet binder ting sammen. Tilværelsen kan ikke deles opp i en innenfor, åndelig og kirkelig sfære og en utenfor, sekulær sfære som drives av politikere og lovgivere og de sosiale og økonomiske kreftenes spill. Det er nettopp den kritiske spenningen mellom kirkens åndelige innside og dens berøringsflate med den virkelige verden, som er selve grunnndynamikken i kirkens rolle i verden. Det siste betyr også en anerkjennelse av spenninger i politiske grunnsyn og i forståelsen av konkrete saker på samfunnets politiske dagsorden, som åpent eller skjult vil spilles ut i det kirkelige fellesskap. Åpenhet, frihet og respekt anser jeg for å være blant de viktigste pådriverne i et ekte, mangfoldighetens folkekirkefellesskap.

Det vil samtidig bety anerkjennelse av spenninger innad i kirken. Det har for eksempel vært strid om militærtjeneste fra de første kristen generasjoners tid. Slavehold og slavehandel er en

annen gjenganger. Vi har allerede nevnt synet på styreform og demokrati, og på kvinners plass i samfunn og kirke. Dette har vært store, konkrete samfunnsmessige spørsmål hvor politisk uenighet har spilt seg ut i kirka og truet fellesskapet i kirka, men hvor nettopp felles tro også har skapt grunnlag for anerkjennelse av uenighet. I et slikt fellesskap åpnes det også for nye løsninger og endringer av holdninger.

I disse prosessene har det vært forskjellige kirkelige involveringsstrategier hvor noen har talt for tilbakeholdenhet mens andre har ønsket mer direkte involvering. Hvilke saker som skal reflekteres i det indrekirkelige rommet, i programmer og uttalelser og i forkynnelsen, eller hvor grensen går for å bli "for konkret", vil alltid være gjenstand for vurdering og debatt. Her vil omstendigheter, roller og personligheter kunne vise betydelige variasjonsmønstre. Omstendighetene har gjort meg til en aktivist, tror jeg. Politikere med og uten kirkelig tilknytning må selvsagt kunne kommentere "utspill" fra kirkelig hold og mene at de er utidige eller uberettigede. Men det må ikke føre til taushet, snarere til mer kritisk åpenhet. Derfor er det viktig at Sylvi Listhaug ikke vil melde seg ut av Den norske kirke. Det er jeg oppriktig glad for. Hun er et likeverdig og meningsberettiget medlem i den norske folkekirke! Kirka må tåle hennes utfordringer og tilbakemeldinger. Og hun gir legitimitet til andre som tenker som henne. Jeg har ofte tenkt på apostelmøtet i Jerusalem (Apg 15) de siste årene. Der ble det et heftig ordskifte. Men de ble til slutt enige i et utrolig ømtålig og vanskelig tema om hvorvidt de kristne uten jødisk bakgrunn måtte holde alle jødiske renhetsforskrifter. Det er kanskje vanskelig for oss å sette oss inn i trykket i denne saken. Dette var store ting. Peters innlegg ble avgjørende da han konstaterte at alle var de avhengige av Guds nåde! Det bandt sammen og åpnet for respekt for forskjellige meninger og anerkjennelse av forskjellige handlingsmønstre.

Ikke mange rødmalte prekestoler

Når Listhaug sier at hun kjenner seg hjemme i sin lokale menighet fordi den ikke er påtørende politisk, vil hun kjenne seg hjemme i mange menigheter i Den norske kirke. Jeg tror

ikke det er mange "rødmalte prekestoler" i vår kirke, for å spille på tittelen til Pål Repstads bok "Raud preikestol?" fra 1973. Uten at jeg kan belegge det med undersøkelser, er det mitt klare inntrykk at den viktigste plattform for kommunikasjon av kirkens budskap, nemlig gudstjenesten og spesielt prekenen, ikke er spesielt "politisert". Jeg merker det på meg selv. Det er ikke ofte jeg har vært særlig konkret når det gjelder verken miljøspørsmål, oljepolitikk eller skatteinpolitikk, på en vanlig søndagsgudstjeneste. Jeg har kanskje vært noe tydeligere når det gjelder "de fremmede", altså innvandrere og flyktninger. Uansett er berøring av slike spørsmål avhengig av dagens tekster og søndagens preg. Har jeg talt mer "politiserende", har det gjerne vært ved egne temagudstjenester. I den alminnelige gudstjenesten kjenner jeg ansvaret for den "autoritære" monologsituasjonen en preken utfolder seg i, og den manglende muligheten til å gå i dialog med en menighet hvor jeg vet det kan være delte meninger, eller hvor det er mange jeg ikke kjenner. Jeg tror mange prester kjenner på en slik "prekestolsforlegenhet", eller kanskje bedre: "forsamlingsrespekt". Det er en viktig side ved det å være ansvarlig prest.

Mot, mangfold og fellesskap

Men kanskje er det feil å være for forsiktig? Jesus kunne være svært utfordrende både i ord og i handling. Han talte med ukjente kvinner, til og med en fremmed, samaritansk kvinne. Selv disiplene reagerte (Joh 4). Han ble kalt for "tolleres og synderes venn". Han utfordret den etablerte måten å forstå skriftene på. Han ble oppfattet som en religiøs provokatør og en politisk opprører. Jesus sto i en lang profetisk tradisjon hvor Guds vilje på en spesiell måte ble synliggjort i måten en forholdt seg til dem som var falt utenfor, "de fremmede", der ord som rettferdighet og frihet ikke bare ble forstått som åndelige begreper, men sosial virkelighet.

Ingen i kirka kan tale og handle med samme

autoritet og myndighet som Jesus. Men Jesus forblir et forbilde, også når det gjelder visjonen om å ta på alvor den nød Gud ser, og å høre det rop Gud hører fra mennesker i nød. Kanskje har vi trukket oss for langt unna denne virkeligheten også på prekestolen? Slik har jeg begynt å spørre meg selv etter at jeg nå har gått ut av aktiv tjeneste. Kanskje har jeg lett etter et konkretiseringsprekenformat der jeg hadde våget å utfordre tydeligere? – men samtidig latt forsamlingen forstå at mine konkretiseringer ikke er absolutte og direkte ord fra Gud, at alt jeg sier, er innenfor rammen av "det stykkevis" som Paulus omtaler så vakkert i 1 Kor 13. Dette erkjennelsesmessige forbeholdet åpner for anerkjennelsen og respekten for mangfold på så mange plan. Og det styrker og underbygger det fellesskapet som troen på Jesus Kristus etablerer. I det prekenmessige totalregnskapet gjennom året vil de politisk relaterte temaene antakeligvis være få, men i dette regnskapet, også når teksten gir stoff til refleksjon rundt kirkas engasjement i samfunnet, vil prekenen sette dette inn i en større budskapsmessig sammenheng der fokuset nettopp vil være troens opphavsmann og fullender.

Jeg tror en slik evne til å inkludere de samfunnsmessige utfordringene inn i et reflektert prekenformat faktisk vil være til hjelp for folkekirkas troverdighet, også når den beveger seg ut på den samfunnsmessige arenaen. Hadde en hørt refleksjoner fra prekestolen om både miljøspørsmål og innvandringsutfordringer, som våget å bevege seg ned mot den konkrete virkelighet, ville det kunne åpne for en bredere og mer mangfoldig folkekirkelig offentlighet, på en slik måte at det ble bro mellom en reflektert forkynelse og det offentlige engasjement både for kirkas ledere og for mer og mindre kirkerelaterte politikere. Hvordan vi forholder oss til "de fremmede", er uansett et sentralt kirkelig tema, og en statsråd må tåle kritiske vurderinger av hennes innstrammingsforslag, også fra kirkelige høringsinstanser som hennes egen biskop.